

BISERICA ȘI ȘCOALA.

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

<p>PREȚUL ABONAMENTULUI. Pentru Austro-Ungaria: Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor. Pentru România și străinătate: Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.</p>	<p>PREȚUL INSERTIUNILOR : Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte 8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.</p>	<p>Correspondențele să se adreseze Redacțiunii „BISERICA ȘI ȘCOALA“ Ear banii de prenumerațiune la TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.</p>
--	--	---

Așcheta

proiectului de reformă a învățământului.

Cu sufletul cuprins de îngrijorare pentru menținerea dreptului de dispunere autonomă asupra școalei noastre confesionale, am luat cunoștință despre proiectul de reformă a învățământului popular, pus în desbatere de actualul ministru al cultelor și instrucțiunii publice, Exelența Sa d-l *Berzevicy Albert*.

Dar ori cât de indoielnică și nedumerită ni-a rămas gândirea și ori-cât ni-s'au oprit reflexiunile asupra noului proiect, cu deplină încredere am privit la pleiada Arhierilor nostri, așteptând cuvântul lor în această mare chestiune și grea împrejurare.

Inima ni-s'a umplut de bucurie și de încredere în vitalitatea poporului nostru, condns de iluștri Prelați, căci văzut-am episcopatul bisericii noastre ortodoxe-române păsind în frunte, reprezentând cu demnitate interesele sfintei noastre biserici și aspirațiile juste și legitime ale acestui neam.

Și dacă sub astfel de auspicii s'a deschis ancheta asupra noului proiect, ținută la 27 Mai n. sub presiuniul ministrului de resort, — cu un cuvânt mai mult avem să ne mândrim cu încheerea acelei anchete, căci nici un cuvânt nu s'a putut ridica din partea celorlalți membri și a presiuniul anchetei, care să atingă zidul adevărurilor, ridicat prin epocalul discurs al I. P. S. Sale d-lui mitropolit *Ioan Mețianu*.

În mâna lui Dumnezeu este viitorul; dar în mâna oamenilor este să-și dea măsura vredniciei lor, să-și ridice monument, pentru mângăierea, mândria și însuflețirea neamului lor!

Eată discursul roștit de I. P. S. Sa Mitropolitul nostru, la ancheta din Budapeșta :

Esceleșta Voastră Domnule Ministru!
Mult onorată anchetă!

Din considerare la vârșta mea înaintată, nu mai puțin pentru încungiurarea eventualelor neînțelegeri și restălmăciri, binevoști, vă rog, a permite, ca observările, ce am a le face, să le pot preda în firul notișelor mele scrise.

Când, mult onorată anchetă, în virtutea poziștiunii și a chemării mele, conform înaltelor datoriște, ce le am, mă pregătesc a-mi face observările referitoare la chestiunea ce ne preocupă, o fac în reprezentanșta bisericii răsăritene ortodoxe române, care biserica a înfiinșat și susține aproape 2000 de școale, care în edificiile școlare și pentru provederea aceloră cu cele trebuincioase a investit milioane, și care în raport cu starea materială a poporului pentru susșinșrea școalelor an de an contribue cu sume enorme.

O fac mai departe ca fiu credincios al patriei, în care aș dorii, ca bunăînștelegerea frășească atât de mult trebuitoare între diferitele popoare ale țerii, să o ved neclintit stabilită și asigurată pentru toate timpurile.

Trebuie să declar însș înainte de toate, că observările ce voiu face, nu vor exhausta obiecștul cu desăvîrșire și nici nu se vor putea estinde la toate acele părșii ale proiectului de sub întrebare, cari, după modesta mea părșere, sunt de excepșionat, căci — durere — acel proiect numai cu câteva zile înainte de aceasta 'mi-s'a comunicat, când tot-odată am primit înșvitarea la această anchetă, și astfel studiarea temeinică a acelu proiect și peste tot a acelei afaceri atât de importante, pentru mine a fost o imposibilitate fizică.

Dar cu toate acestea, în presara acelei zile mari și de adinc înșeles, în care aproape cu 1900 de ani înainte de aceasta Domnul cu pu-

terea Sfântului Său Duch a trimis în lume pe Apostolii Săi, ca tuturor oamenilor să le propovăduiască cuvântul pe limba lor proprie, eată cu mulțămită bucurios ascultând învitarea Esceleției Sale, am venit în mijlocul Domniilor Voastre, ca față de proiectul de lege, ce ne stă înaintea, să dau în general espresione temerilor mele isvorite din sentimentul meu religios și din cel mai curat patriotism.

Imi susțin de altfel dreptul, ca observările mele mai amănunțite și meritoriale să le subștern mai târziu în scris Escelenției Sale Domnului Ministru, spre binevoitoare luare în considerare.

Înainte de ce ași trece la însuși proiectul de lege, Vă rog să-mi permiteți a face câte-va scurte reflexiuni referitoare la unele espresii aflătoare în motivarea proiectului.

Motivarea proiectului susține, că nu este de lipsă și nu ar fi nici motivat, ca comunele și confesiunile patriotice să fie lipsite de dreptul lor de a înființa și susține școale.

Declarațiunea aceasta indirect conține în sine constatarea, că în patria noastră *ar putea să existe și confesiuni nepatriotice.*

Adânc întristat am cetit aceste cuvinte ale motivării, mult onorată anchetă, căci eu unul nu pot crede, că în aceasta țară ar putea să existe și vre-o confesiune nepatriotică și fiind-că în special credincioșii bisericei mele consideră iubirea patriei între cele dintâiu virtuți și astfel o urmează.

Și să mi-se ierte sensibilitatea, Mult Stimaților Domni, când nu pot să trec cu vederea aceea — de bună-samă neintenționată — greșală a motivării, că pe fiii români ai acestei țări *consecvent îi numește »valahi,«* deși toate legile în vigoare ale patriei noastre cunosc numai »popor român,« nu »popor valah.«

Nu pentru aceea amintesc momentul acesta că doară însuși cuvântul »valah« ar cuprinde în sine vre-o dejosire, ci numai pentru-că aceasta abatere dela usul sancționat prin lege ar putea ușor să producă neînțelegeri și îngrijiri neînțelese.

Trecând acum la însuși proiectul din întrebare, înainte de toate trebuie să dau espresione convingerii mele, că acest proiect de lege cu desevârșire *scoate afacerea școlară din cercul de competență al autonomiilor confessionale și nu le lasă confesiunilor decât numai ditorința, se contribuie și dênsele materialivește la susținerea școlilor elementare. Prin aceasta se scoate din vigoare nu numai §-ul 8 al art. de lege XX din 1848, dar chiar și §-ul 3 al legii fundamentale art. IX din 1868, care declară, că credincioșii greco-orientali sunt*

îndreptății a dispune independent în afacerile lor școlare.

Și Domniile Voastre, mult stimaților domni, prea bine știți, că amintitele legi fundamentale ale țării le-au alcătuit astfel de bărbați de stat maghiari, cari sunt recunoscuți de genii în istoria țării și cari mai pre sus de toate iubindu-și patria au socotit, că pentru alte multe sute de ani pun temelie desvoltări fericite a acestei țări prin aceea, că au creat posibilitatea înțelegerii frățești între diferitele neamuri și confesiuni conlocuitoare, precum și posibilitatea nobilei emulări întru răspândirea culturii edeverate; și astfel eu cred, că mijloacele fericirii patriei le micșorează acela, cari vatemă sus laudatele legi fundamentale ale țării.

În decursul multor sute de ani școalele confesiunilor singure au propagat cultura, au isvorit iubirea patriei, și mai vârtos istoria statului nostru dovedește, că autonomiile confessionale nu au slăbit, ci au întărit patria. Chiar în zilele noastre acest sfânt interes pretinde și autonomia credincioșilor romano-catolici din patria noastră.

Nu sunt așa-dară numai fără scop, dar sunt de-adreptul păgubitoare acele dispozițiuni ale proiectului de lege, cari iau din mâinile confesiunilor afacerile disciplinare, precum și instituirea învățătorilor, statorirea limbei de propunere și în parte a planului de învățământ, propunerea religiunii în partea referitoare la limbă, apoi evalidarea învățătorilor, — și drept aceea, adresez Escelenției Sale domnului ministru de culte și instrucțiune publică rugarea, *binevoiască chiar și din acest punct de vedere să retragă proiectul de față și la compunerea unui eventual nou proiect să binevoiască a lua în dreaptă considerare aceste observații.*

Dar' și de altfel proiectul de sub întrebare se află în contrarietate cu *pricipiile fundamentale ale științei pedagogice* atunci, când nu statorește ca țintă finală a școlii aceea măsură a culturii generale omenești, care este potrivită a da patriei cetățeni religioși morali, cinstiți și folositori *ci îi pune ca scop învățarea desevârșită a unei limbi, în cazul de față învățarea limbei ungurești.*

Nu o zic aceasta din antipatie cătră limba ungurească, care limbă și astăzi cu multă sîrguință se învață în școalele mele populare, dar o zic din iubire cătră adevăr, și în privința aceasta mă provoc la cei mai de frunte pedagogi maghiari, cari de bună seama vor justifica punctul meu de vedere, că adecă instrucțiunea elementară nu se poate face cu reson în altă limbă decât numai în limba maternă a școlarilor, ceea ce se adeverește de altfel și prin §-ul 58 al art. de lege XXXVIII din 1868, care dispune, că în

școalele elementare fie-care elev să fie instruit în limba sa maternă.

Pedagogicește și didacticește este, Onorată anchetă, imposibilitate să declari prin lege, că limba de propunere în cutare școală elementară să fie spre pildă cea românească, dar scopul școlii să fie acela, ca elevii instruiți românește să-și însușească cu desevărsire limba maghiară.

Acest contrast pedagogicește imposibil dovedește, că *la compunerea proiectului din întrebare, nu a servit ca îndreptar știința pedagogică întemeiată pe adevărurile vecinice, ci considerațiuni de altă natură.* Cu întristare am esperiat aceasta, Stimaților domni, căci după modesta mea părere, cel ce pune creșterii alte scopuri, decum le pretinde rațiunea sprijinită de știința dobândită prin esperințele veacurilor, acela *vatămă legile vecinice ale frii și aceasta în totdeauna amar se răsbună.*

Nu a fost și nici nu poate să fie popor în lumea aceasta, care să vorbească desevărsit două limbi. Indivizi pot să vorbească perfect două ori chiar mai multe limbi, dar *popor cu două limbi nu cunoaște istoria neamurilor.*

Nu mă tem eu, că în urma acestui proiect de lege națiunea mea va peri, căci eată motivaerea proiectului ne spune, cum în școalele Irlandei sute de ani a stăpânit limba englesă și poporul irlandes totuși n'a perit, ci mai vărtos acest mitel popor cu o statornicie aproape fără păreche în istoria omenimei se luptă pentru naționalitatea sa cu cea mai mare putere politică din lume și această putere de lumi cuceritoare nu este în stare să nimicească naționalitatea poporului irlandes.

Școala numai luminează poporul, nu-l nimește.

Nu mă tem eu așa-dar, că în urma acestui proiect de lege națiunea mea va peri, dar nutresc dureroase temeri pentru fericirea patriei iubite, și așa, cu insistență Vă rog Stimaților Domni, îmbrăcați țeara în haina iubirii frățești între popoare, și fericirea ei va prospera.

Dar din acest defect pedagogic al proiectului din întrebare se naște o altă greșală pedagogică mai mare, pe care nu poate să nu o recunoască fie-care om, care s'a ocupat vre-odată de afaceri școlare, ori are cunoștință de elementele științei pedagogice.

Proiectul de sub întrebare stabilește adecă pensul școlii de stat elementare și dispune, că același pens trebuie să-l absoalve și școala confesională elementară. Pe de-asupra însă și deodată cu aceasta, *școlii confesionale nemaghiare i-se împune și datorința de a instrui astfel pe elevii săi, ca după cei 6 ani ai școlii de toate zilele să-și poată exprima ideile în limba unghurească curat și precis, să cetească fluent, să scrie corect și să socotească în limba maghiară.*

Este însă evident, că proiectul de lege pentru școalele elementare de stat a stabilit ca pens de absolvat maximalul, ce îl poate absoalva școala elementară între împregiurări normale, dar același proiect, dela școalele confesionale nemaghiare *pretinde mai mult, decât acel maximal, deci pretinde imposibilul.*

Intre astfel de împregiurări școala elementară nemaghiară ori va da elevilor săi instrucțiunea limbei maghiare, precum o pretinde proiectul din întrebare, dar atunci trebuie să neglige câștigarea celorlalte cunoștințe și prin aceasta *va crește indivizi știutori de limba unghurească, dar în celelalte incuți și lipsiți de temeiul moralității câștigate prin cunoștințe; ori însă, va pune pond pe câștigarea cunoștințelor trebuincioase, dar atunci în instruirea limbii maghiare nu va putea implini datorința ce i-se împune.* Eu însă, Mult Stimaților Domni, așa cred, că *mai mare trebuință are patria de cetățeni religioși, morali, cinstiți și folositori, și as fi în stare să dovedesc, că iubirea de patrie nu are a face cu cunoașterea ori necunoașterea vre-unei limbi.*

Stranie impresiune face asupra mea și §-ul 13 al proiectului de față, care dispune, că atunci, când 20% dintre elevii unei școlii nemaghiare ar avea ca limbă maternă limba maghiară, în cazul acesta și limba maghiară are a se folosi ca limbă de propunere.

Dispozițiunea aceasta nu numai că vatămă dreptul susținătorului școlii de a statorî însuși în școalele sale limba de propunere, care drept îl recunoaște chiar și proiectul din întrebare, dar și pedagogicește crează stări imposibile.

Cum se va putea aceasta esecuta, onorată anchetă? Invetătorul va propune materialul de invetământ pentru cele 20% în limba unghurească, celorlalți elevi va propune același material de invetământ spre pildă în limba românească; el așadar în decursul unui an școlar *va trebui să absoalve un pens de două ori atât de mare, ca școalele cu limba de propunere unghurească, sau mai bine zis același pens va trebui să-l absoalve de două ori.* Sunt de convingerea tare, că toți bărbații de școală vor afla lucrul acesta imposibil.

Este lucru curios pentru mine și aceea, că *progresul invetământului în școală are să-l constate solgăbirăul, de unde cu așa știu, că astfel de competență nicăiri în lume nu li-s'a recunoscut organelor administrațiunii politice, și într'adevăr știu, că nu este lucru corect a declara prin lege de pedagogi ex officio în patria noastră pe funcționarii administrativi.*

Toți adeverații bărbați de școală vor consimți cu mine și în aceea, că procedura contemplată la cvalificarea invetătorilor, asemenea aparține imposibilităților pedagogice. Proiectu

pretinde anume, ca la examenul de calificare candidatul să facă examenul în limba ungurească și din acele studii, pe cari în institutul pedagogic le-a învățat spre pildă românește. Aceasta, Mulți stimaților Domni, într'adevăr înșamnă, că îndată după-ce proiectul de față va deveni lege, **să închidem toate preparandiile nemaghiare**, căci toți, câți am umblat la școală, știm prea bine, că elevul nu este în stare să facă examenul din cutarea studiu decât numai în limba aceea, în care i-s'a predat și a învățat acel studiu.

Poate cel mai mare defect al proiectului ca și al tuturor legilor noastre școlare de până aci, este acea împrejurare, că școala elementară este uniformă pentru țara întreagă, pentru toate ținuturile ei, câtă vreme e ușor de înțeles, că altă școală elementară le trebuie copiilor din Budapesta, de alta au trebuință comunele dela șes și earăși altă școală este de lipsă pentru cătunul munților cu cele 60—80 de case ale sale. Adevărul acesta, indirect îl recunoaște de alt-fel însuși proiectul de față, când școala de repetiție, care până acum asemenea era uniformă, o desparte, și pentru unele comune prescrie școală de repetiție economică, pentru altele industrială.

Se invederează din toate acestea, mut onorată anchetă, că eu numai pentru aceea nu pot să primesc proiectul din întrebare, fiind-că taie adânc în autoritatea bisericeii mele, dar nu pot să-l primesc nici din motive pedagogice, pe cari — sunt convins — nici însuși Escelenția Sa domnul Miustru nu le va putea contesta cu desăvârșire.

Chiar și din punct de vedere administrativ proiectul de față va crea stări imposibile. *Școalele confesionale pe viitor le va administra autoritatea confesională; le vor administra: ministrul, comisiunea administrativă, solgăbirăul, inspectorul regesc, inspectorul școlar, și este foarte de temut, că sub greutatea atâtor administratori, școala va sucomba cu desăvârșire.*

Sunt însă cu toată hotărîrea în contra acelor dispozițiuni ale proiectului din întrebare, prin care se pretinde ca în școlile cu limba de propunere ungurească și religiunea să fie propusă în limba maghiară, nu în limba confesiunii respective. Aceasta nu mai este afacere școlară, ci este afacere bisericească.

Bisericile ortodoxe răsăritene sunt biserici naționale și chiar legile fundamentale ale patriei recunosc biserica mea ca biserică greco orientală română. Nu numai limba liturgică, ci limba dătoare de viață este pentru aceasta biserică limba românească. Fi-care confesiune propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu în limba sa proprie, și nu este putere în lumea aceasta, care ar putea să silească biserica mea a-și părăsi limba, căci prin aceasta ea însa-și și-ar

enunța sentința de moarte. *Vom vesti deci cuvântul lui Dumnezeu elevilor noștri în limba românească și în această limbă în vom învăța să laude pe Domnul, să săvârșască fapte bune și să-și iubască patria ungară, și așa cred, că în această nisuință a noastră frații noștri maghiari nu ne vor pune piedeci, ci sprijin ne vor da. O mie de ani Maghiari și Români am apărat patria; fie-care la altarul său în limba sa să roage pe Dumnezeul Cerurilor, să ne ajute până la sfârșitul vremurilor a ne păstra ca Maghiari și Români scumpa țeară strămoșească!*

Mulțumind Escelenței Sale și Mult Onoratei anchete pentru indulgeta răbdare, cu care au binevoit a asculta spusele mele, Vă rog Stimaților Domni, luați în considerațiune binevoitoare modestele mele observări.

Material pentru istoria diecesei Aradului.

VIII.

Poporul unit Michai Pap Popoviciu cere pentru sine și preoții uniți scutință și apărare contra poporului la episcopul latin al Orăzii-Mari.)

Méltóságos Püspök Úr! Jó Kegyelmes Úrunk és Patronusunk!

Mélységes alázatossággal le borulván, alázatossan követem Nagyságodatt, hogy illy sok izekben busittani és alkalmatlankodi kénszeritetem Nagyságod Mélt. Uri személye előtt, de úgy vélem hogy confidentiámnak avagy gorombaságomnak nem fogja Nagyságod tulajdonnítani, hanem az mi nagy agsággal tellyes és szüntelen szomorítottó bajos ügyeinknek kényszerítő sullyságának, melytől gyötrettetünk, melyekben Nagságod edgyik orvosló és Atyai kegyességgel érettünk mint Fő Pásztorunk Ritus után, a nyájért munkálkodo Protectorunk s Védelmünk. Nagy alázatos fiui kötelességgel kívántam meg jelenteni, miképpen mostani Világban mely mind eddig is a visszálkodással tellyes, merészlettek Hagymádfalván az Oláhok gyűlést tartani; nem kevés hanem nagy, feles számmal össze gyülekezővén Felséges Urunk és T. Nemes Vármegyénknek hire és consensussa nélkül concludáltak in occulto, mitt, mitt nem? nem constál, elég az hogy az Uniónak dolga fen forogván, engemet azok közül egy despotice szidalmazot, mely gyűlések Várad utazásomban incidált, ugmint 12-ma és 13-ia praesentis, csudálkoznak sokan azon, miképpen praesummáltak oly felesen mostani időben és ki Instigátiójából össze gyülekezni, ha a Metropolita Instigátiójából volt volna is, elég rosszull esett, hir tétel nélkül, tsak glandestine, sem a Felséges Udvarból, sem a N. Vármegyétől nem tartozkodván; azért Nagyságodnál és a Tek. N. Vármegye Tiszteínél a Tanács mit kellessék, úgy Mélt. Commen-

dâns Uramnál mint fő Praesidiáriusnál mostani időben illy vakmerő szabadságokat bé hunt szemmel nem szemlélvén: A Istenért is kérjük Nagyságodat minnyájan uniált és az Apostoli Anyaszentegyháznak Nyájához aggregált méltatlan fiai, méltotassék Istenért és az Ecclesiáért mellettünk lenni a Felségéstől várván érdemlet bérit, mi is minnyájan, a mint meg is parantsoltanr, hogy Nagyságod Szerencsénkre és az Szt. Ecclesiának gyarapodására szolgálendő kedves életéért imádkozzanak mindenüt minnyájan. Mely alázatos szives Votumumnak fen maradásával kegyes Atyáskodó grátiójában mélységes alázatossággal magamat recomendálván maradok

Jó Melt. Kegy. Prot. Ur. Nagy.

Mélységes alázatossággal és kötelezett alázatos szolgája és méltatlan de Christusban engedelmes fia, minden engemet követő szegény Unitus Papokkal edgyetemben:

Esperes Popovitsy Pap Mihály.

Bártfalvae, die 21 Aprilis 1736.

(Archivul comitatului Bihor.
Ann. 1736, Fasc. III. Nr. 12.)

Illustrissime Domnule Episcop, Prea milostivul nostru Domn și Patron!

Proșternându-mă cu umilință adîncă umilit cer iertarea Mărireii Tale, că așa des sunt nevoit a întrista și supăra pe Măria Ta, dar cred că Măria Ta n'o veți pune în socotința confidenței și grobianității mele, ci în socotința grelelor și asupritoarelor noastre năcazuri negre acum la bătrînețe, de cari suntem apăsați, și în contra căror Măria ta, ca păstorul de frunte după rital nostru ești protectorul și apărătorul nostru care cu milă lecuitoare și părintească muncește pentru turma sa. Cu adîncă supunere fiască am ținut să fac cunoscut, cum în vremea de azi atât de plină de turburări, românii au îndrăsnit să țină adunare în Spinuș (Hagy-mádfalva); adunându-se nu în număr neînsemnat, ci în număr de prisos, și fără îngăduința și învoirea Maiestății Sale și a cinstitului comitat nobil au adus pe ascuns hotărîri, ce fel? ce fel nu? nu-i constatat, destul că venind vorba la Unire, unul dintre ei crunt m'a încercat cu sudalme; aceasta adunare a concis cu călătoria mea la Orade, adecă la 12 și 13 l. c. — Mulți se miră cum s'au încumetat atăția inși a se aduna în vremile de azi și la indemnul cui; dacă din indemnul Mitropolitului*) s'a făcut, destul de rău a fost și atunci așa fără a da de știre, numai pe ascuns, fără a ținea seamă nici de curtea M. Sale, nici de cinstitul comitat nobil. Astfel la Măria Sa și la oficianții nobilului co-

*) A mitropolitului dela Carloveț.

mitat ne îndreptăm, și la Ilust. dom comandant ca stăpânul garnizoanei, că în vremurile de azi resvrătiri așa îndrăsneste nu se pot trece cu vederea: pe Dumnezeu rugăm pe Măria Ta noi toți nevrednicii fii uniți și trecuți la turma sfintei maice-biserici apostolice, să se înduri pentru iubirea lui Dumnezeu și a bisericii a sta pe lingă noi, așteptând dela cel de sus resplata, și noi cu toții, cum poruncă am dat, pretutindeni ne rugăm pentru viața Mărireii Tale așa de roditoare în ce privește ferizarea noastră și lățirea Sfintei biserici. Și pe lingă acest vot umilit, sincer, dându-ne în grija milei părintești a Mărireii Tale, cu adîncă umilință rămânem a Măr. etc.

cu adîncă umilință și devotat șerb umilit, nevrednic dar în Cristos ascultător fiu, împreună cu toți preoții uniți ascultători de mine:

Protopopul Mihail Pap Popovits

S a t u l b a r b ă (Bartfalu) 21 April 1736.

Fondurile bisericesti din Ecica-română.

IV.

Litere fundationale

Cartea de aur sau cronica parochială din Ecica-română.

La propunerea președintelui său, comitetul parochial cu multă însuflețire și unanim ia următorul conclud:

Avînd în vedere, axioma străbunilor nostri că »istoria este magistra vieții« și considerînd binele și folosul incontestabil ce-l poate trage comuna noastră parochială-bisericească din istoria trecutului său, comitetul parochial decide:

I. Să se scrie istoria comunei noastre parochiale-bisericești dela începutul ei până în prezent, și continuative din an în an, întru toate timpurile.

II. Opera aceasta va purta numirea: »Cartea de aur sau cronica comunei parochiale-bisericești ortodoxe-române din Ecica«.

III. Cartea de aur sau cronica noastră se va scrie, se va elabora și se va deservîși prin oficiul parochial și sub conducerea oficiului parochial, care poate angaja în scopul acesta toate facultățile și talentele din comuna noastră parochială. În deosebi organele noastre parochiale sunt obligate moralmente a conlucra la desăvîșirea ei.

IV. În cronica noastră se vor înregistra toate fazele prin cari a trecut și va trece an de an comuna noastră parochială, și anume:

1. Evenimentele și actele importante din viața bisericească, școlară și socială, cari au

determinat eventuale schimbări spre bine ori spre rău asupra comunei noastre parohiale.

2. Însemnări privitoare la starea intelectuală, morală și economică a comunei parohiale și a credincioșilor săi.

3. Date statistice omnilaterale privitoare la numărul credincioșilor comunei noastre parohiale.

4. Însemnări privitoare la starea bisericeii, a școlii și a fondurilor parohiale-bisericeii.

5. Note caracteristice privitoare la limba, la datinele, la obiceiurile și la postul credincioșilor.

6. Schimbările în personalul preoțesc și învățătoresc.

7. Note biografice despre preoții și învățătorii, despre ctitorii și binefăcătorii și despre alte persoane mai marcante, cari au contribuit mult la prosperarea și înălțarea bisericeii, a școlii și a comunei noastre parohiale.

8. Și în sfârșit tot ce poate interesa viitorul și posteritatea asupra comunei noastre parohiale-bisericești.

V. În cartea de aur sau cronică parohială se vor înregistra numele cu biografia tuturor preoților și învățător cari au funcționat legalmente în comuna noastră parohială, adăugându-se la paginile cărții și portretele lor.

VI. În cartea de aur se vor înregistra numele (cu biografia) tuturor ctitorilor și binefăcătorilor credincioși, cari au contribuit la fondurile parohiale-bisericești cu o sumă de cel puțin una sută coroane, sau au testat parohiei, bisericeii, școlii ori fondurilor parohiale o avere mobilă în valoare de cel puțin una sută coroane. După posibilitate și portretele acestora se vor adăuga la paginile cărții de aur.

VII. Toți binefăcătorii bisericeii enumerați în punctul V și VI — fie vii, fie morți, — vor fi pomeniți la toate slujbele dumnezeiești și în deosebi pentru mântuirea sufletelor celor răposați se va cere în fie-care an la sărbătoarea »Intrării în biserică« un parastas solemn cu închinare.

VIII. Cartea de aur sau cronică noastră va fi într-o toate timpurile obiectul unei lucrări și ocupațiuni serioase și conștiente din partea oficiului parohial, care la elaborarea ei va ține cont de următoarele condițiuni:

1. Să se scrie adevărul și starea faptică a lucrurilor.

2. Stilul să fie ușor, precis și la înțeles.

3. Scrisoarea să fie legibilă și cât se poate de frumoasă.

4. Intregă opera să fie executată, și ca fond și ca formă, estetic și după posibilitate artistic, cu decorațiuni, cu desemnuri și picturi, cu ilustrațiuni alese și portrete bine succese.

5. Hârtia să fie groasă, cu variațiuni în colorii.

6. Formatul cărții să fie mare: lățimea de cel puțin 25 cm., ear' lungimea de cel puțin 30 cm.

7. Un tom să nu fie mai gros de 3 cm.

8. Cartea numai după terminarea materialului suficient pentru un tom să se compacteze ear' legătura (compactarea) tomurilor să fie variată, aurită și împodobită.

9. La sfârșitul fiecărui tom să se adăugă și un indice despre materialul cuprins în acest tom.

IX. Pentru decorul cărții noastre de aur, să se mai adăugă la paginile sale și portretele Prea Sfințiților Episcopi diecesani, — patronii așezămintelor noastre bisericești.

X. Toată răspunderea pentru cartea de aur sau cronică noastră cade în sarcina oficiului parohial, care o va păstra cu sfințenie și va stăruî neconținut pentru elaborarea și deservirea ei.

E c i c a - r o m â n ă, din ședința comitetului parohial ținută la 15/28 Martie 1901.

Valerie Magdu,

președinte.

Toma Ghilăzan,

notar.

Traian Ursulescu,

notar.

(Urmează subscrierea membrilor comit. paroc.)

CRONICA.

Consistor plenar. Joi, la 20 Mai (2 Iunie) s'a întrunit Consistorul plenar al Aradului, sub presiul P. S. Sale D-lui Episcop diecesan. De față au fost următorii domni asesori: Arhimadritul Aug. Hamsea; protopopii George Popovici Șiria, referent bisericesc; I. Groza sen. Hălmașiu; V. Beleş; preoți: Tr. Vătan, Al. Crăciunescu, Tr. Mager, D. Muscan; mirenii: Dr. N. Oncu. Em. Ungurean, P. Truța, I. Feier, Dr. A. Cosma, Dr. G. Lazar, Dr. N. Oprea, Aug. Boțoc, Gherasim Serb (referent), G. Purcariu și D. Popovici, casier consistorial. — Referent, secretarul V. Goldiș.

P. S. Sa Domnul Episcop deschide ședința; — după care, se iau la cunoștință cu aprobare dispozițiunile făcute pentru promulgarea concluzelor sinodale.

La propunerea d-lui Dr. Oncu Consistorul declară aderență și mulțămită episcopatului pentru atitudinea sa față cu noul proiect de lege a reformei învățământului, și roagă pe P. S. Sa ca cu episcopatul nostru să facă toate demersurile pentru apărarea intereselor școlii noastre confesionale.

În cauza școlii de fete cu internat din Arad, se întregește la 14 numărul membrilor anchetei. Membrii sunt următorii: Em. Ungurean, R. Ciorogariu, Dr. N. Oncu, P. Truța, Dr. P. Pipoș, V. Goldiș, Dr. A. Cosma, Aug. Hamsea, N. Zigre, V. Mangra, M. Velici, Feier, G. Popovici, Tr. Vătan.

Se dispune asemnarea la cassa consistorială a adaosului personal al referentului bisericesc, pe cât timp va fi în arcea funcțiune.

D-l I. Kalinderu, administratorul domeniilor Coccoanei României și președinte al Academiei Române a fost în zilele trecute oaspele Aradului. Distinsul bărbat al neamului românesc a participat, în ziua a doua a sf. Rusalii, la serviciul divin oficiat în catedrala noastră, apoi a făcut vizită P. S. Sale D-lui Episcop diecesan.

D-l Kalinderu a vizitat mai multe domenii și instalațiuni din părțile Aradului, însoțit de patru funcționari dela domeniile Coroanei, condus fiind de C. Sa d-l director seminarial R. Ciorogariu.

„**Unirea**“ din Blaj, organul mitropoliei gr.-cat. române, discutând proiectul de lege al ministrului *Berzeviczy*, încheie prin următoarele: „Dacă proiectul acesta, în contra tuturor protestelor, ce le vor face cei chemați, ar deveni lege, nu va fi oare consult, ca toate comunele noastre bisericești să abzică îndată de dreptul de a mai susține cu atâtea șicanări, greutăți și jertfe niște școale, cari, executându-se legea aceasta inumană, nu pot să ne aducă nici un bine din punct de vedere religios și național?“

Din parte-ne observăm, că ceea-ce ai cedat odată de bunăvoie, cu greu vei mai putea ajunge să recucerești. Chestiunea, fără îndoială, merită adîncă și calmă chibzuire.

* **Centenarul seminarului „Veniamin.“** În luna Octomvre a. c. se implinesc o sută de ani de la înființarea seminarului teologic „Veniamin“ din Iași. În vederea acestui eveniment se fac în România și în deosebi în Iași mari pregătiri.

* **Rectorul universității din Budapesta** auzind că studenții români de la acea universitate ar avea de gând să participe la serbările aniversării de 400 de ani de la moartea eroului național Ștefan cel Mare al Moldovei, a dat un ordin, în care amenință cu eliminare de la toate universitățile și academiile ungurești pe acei studenți, cari ar cuteza să participe la serbarea numită.

Gubernatorul Bucovinei, reprezentantul Majestății Sale Monarchului, și-a dat consimțământul la acea serbare. Mai mult, el a invitat Societatea istorică din regatul român la serbările aniversării.

Taxe școlare. Înalțul minister de culte și instrucțiune publică a dispus prin ordinul Nr. 18253/904, ca elevii institutelor primite la fondul de pensiuie regnicolă, în înțelesul art. de lege XXVII din 1894, § 3 punct c. — să plătească taxa anală: 12 cor, cei dela facultatea de drept, 6 cor. cei dela alte școale.

Elevilor cari schimbă institutul în decursul anului școlar li se va socoti taxa plătită la un institut și în institutul în care s'au mutat.

Himen. Petru Aga învățător și soția și George Miloș preot și soția anunță serbarea cununiei fiilor lor *Victor*, ales preot în Chișoda cu *Gizela*, care se va celebra Dumineca în 23 Maiu (5 Iunie) 1904 la 4 ore d. a. în biserica gr. or. din Barra.

Felicitățile noastre!

Mulțămită publică. Deschizînd subsemnatul în parochia mea *Roșia* (din Bihor) o listă pentru efectuarea unor reparări la sfînta biserică, 'mi-s'a dat mîngăerea să pot înșira între spriginitorii acestui lucru încă și pe doi economi fruntași din parochia vecină Căbești. pe *George Sêrb* și *Nicolae Selîștean*, dintre cari cel dintăiu 'și-a dovedit și altadată inima bună pentru biserica din parochia mea, ear' de astădată ni-a dăruit suma de 20 coroane, ear' al doilea 10 coroane. Când și pe aceasta cale le adresez mulțămită în numele parochiei mele, rog totodată pe bunul Părinte ceresc, să le răsplătească însutit și înmiit și să-i învrednicească a da multe asemenea pilde credincioșilor nostri în aceste vremi zavistnice și să le lungească firul vieții pentru a putea aduce și mai mari jertfe spre cinstea lor și spre lauda numelui lui D-zeu. *Roșia*, la 12/25 Maiu 1904. *Petru Ciuhăndu* paroch.

* **Anunț literar.** În tipografia diecesană din Arad a eșit de sub tipar, tipărite fiind deja în a III-a ediție: „*Rugăciunile școlărilor și cîntări bisericești*“. Aceasta ediție e mult îmbogățită, ea pe lângă materialul din trecut mai cuprinde: *Catavasiile „Deschide-voiu gura mea“* și „*Crucea însemnând Moise*“, cari se cîntă mai mult peste an; apoi *rugăciunile la masă*, „*Polielul*“ cu toate pripelele „*Mărimu-te*“ de peste an, etc., — astfel că cartea va fi cu 3—4 coale de tipar mai mare ca cele din trecut. Totuși prețul s'a ridicat numai cu 10 fil., așa că în loc de 30 fil., va fi cu 40 fil. (20 cr.) Legătură elegantă aurită. — Cea mai folositoare carte pentru școlari și adulți.

Se poate comanda dela tipografia diecesană, librăria P. Simtion și învățătorul *Nicolae Stefu* Arad.

Cumpărătorilor se dă: până la 50 esemplare 10% — dela 50 în sus 20%.

Concurs.

Prin rezoluțiunea Venerabilului Consistor dto 29 Aprilie 1904 nrul 2488/904 încuviințându-se sistemsarea unei capelării temporale pe lângă deficientul preot *Ioan Savu* din *Pobda* (ppresbiteratul *Timișorii*), pentru îndeplinirea acesteia se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în organul diecesan.

Beneficiul anual I: sesiunea parochială, stola și birul usuat asigură cel puțin 1600 cor., ce în jumătate va forma dotațiunea capelanului; deci parochia fiind de clasa primă dela recurenți se cere ecalificația din § 15 lit a) a Regulamentului pentru parochii. După beneficiu, alesul are să poarte sarcinile publice. Pentru cazul când nu se vor presenta concurenți cu ecalificațiune cerută, comitetul par. își rezervă dreptul a putea candida și reflectanți cu ecalificațiune pentru parochii de clasa a doua.

Recurenții vor avea să se presente în s. biserică cu observarea §-lui 18 Reg. Alesul va fi obiigat a catichesa gratuit la școala confesională din loc. Recur-sele sunt a se înainta Pre On. oficiu ppresbiteral în *Timișoara*.

Comitetul par.

Cu consensul ppresb. tractual: *Dr. Tr. Putici*

Pentru îndeplinirea parohiei vacante de cl. III. a: Berinderi devenită vacantă prin reposarea preotului Teodor Mihulin, se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în foaia „Biserica și Școala“.

Venitele acestei parohii sunt: 1). usufructul unei $\frac{1}{4}$ de sesiuni pământ estravilan; 2). birul constatător din una măs. cucuruz sfărmat dela proprietarii unui $\frac{1}{4}$ de pământ, din $\frac{1}{2}$ măs. cucuruz dela cei cu $\frac{1}{8}$ pământ, ear dela jeleri $\frac{1}{4}$ de măs. de cucuruz; 3). ștolele îndatinate; 4). locuință cu intravilan și supraedificate și 5). întregirea dotațiunii dela stat, după cvalificațiunea alegândului preot. Dările le va suporta cel ales.

Recurenții sunt poftiți, ca recursele ajustate cu documentele recerute și adresate comitetului parochial din Berinderi, până la termenul indicat să le subștearnă Oficiului ppresb. gr. or. rom. din Buteni (Buttyin Arad megye), ear în vre-o Duminecă, ori sârbătoare să se prezenteze, în s. biserică, pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Comitetul parochial

În conțelegere cu: *Ioan Georgia* ppresbiterul
Butenilor.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea postului de capelan temporal pe lângă parochul Moise Papp din **Nimăești** se publică concurs *de nou* cu termen de algere pe **6/19. Iunie a. c.**

Beneficiul anual stă din a) două intravilane b) 20 holde catastrale pământ parochial, c) dela 150. case câte una măsură (bir) cucuruz sfărmat, d) venitele din ștole, toate acestea beneficii computeate la olaltă dau suma de peste 1000. cor. cari beneficii se vor împărți egal în două cu parochul Moise Papp. Comuna bisericăscă în conțelegere cu alegândul, se va îngriji de cvartir.

Recurenți sunt avisați a-și înainta recursele Prea onor: Ofic: Protopopesc în Robogány, și adresate Comitetului parochial din Nimăești, și vor avea a se prezenta în cutare Duminecă sau sârbătoare în S. biserică din Nimăești cu observarea §-lui 18 din regulamentul pentru parohii, spre a-și arăta desteritatea în celea Nimăești, 28 Aprilie v. 1904.

Comitetul parochial:

Moise Papp
președinte.

Gavril Popoviciu
notar Comitetului.

Cu știrea, și invoirea mea: *Elia Moga* Protopresbiterul Beiușului.

—□—

3—3

Pentru îndeplinirea parohiei vacante de cl. I. din Chesinți, în protopresbiteratul Lipovei, devenită vacantă prin strămutarea preotului At. Todan de acolo la altă parochie, se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „Biserica și Școala.“

Emolumentele împreunate cu aceasta parochie sunt: 1. Una sesiune par. constatătoare din 30 jug. pământ; 2. Un intravilan parochial; 3. Birul și ștola usuată dela parochieni; 4. Întregirea dotațiunii dela stat după cvalificațiunea alegândului preot.

Dela recurenți se cere cvalificațiunea pentru cl. I.

Recurenții sunt avisați ca recursele lor instruite cu documentele de cvalificațiune recerute legale, și adresate comitetului parochial din Chesinți, până la termenul susindicat, cu observarea dispusețiunilor §-lui 18 din Regulamentul pentru parohii, să le subștearnă subscrisului ppresbiter *Voicu Hamsea* în Lipova (Lippa);

ear în vre-o Duminecă ori sârbătoare să se prezenteze în sfânta biserică din Chesinț, pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine:

Voicu Hamsea,
protopresbiter.

—□—

3—3

Licitațiuni minuende.

Pe baza concludului Ven. Consistor de datto 22 Aprilie 1904 Nr. 2014 se publică licitațiune minuendă verbală în cauza reparării edificiului bisericesc infern și estern din comuna **Cuveșdia** (Kövesd), care se va ținea în localitatea școalei din loc, **Duminecă în 23. Maiu** (5 Iunie) 1904 la 11 ore a. m. pe lângă prețul de esclamară 1129 coroane 66 fil.

Licitanții au să depună ca vadiu 10% în număr sau în hârtii de valoare acceptabile.

Proiectul de spese, precum și condițiunile de reparare se pot vedea în orele oficioase la oficiul parochial din loc.

Reflecții la aceasta licitațiune se vor prezenta pe spesele lor proprii.

Comuna bisericească își rezervă dreptul de a angaja lucrul acelu întreprinzător reflectant în care va avea mai multă încredere.

Cuveșdia la 3/16 Ma u, 6904.

Pentru com. parochial:

Ioan Suciu,
preot-capelan.

—□—

3 3

Premiat cu premiul I la București în 1894.

SCULPTOR ROMÂN.

Am onoare a aduce la cunoștința On. d-n preoți și învățatori precum și întreg On. public român următoarele:

Ca sculptor de lemn sunt în poziție să servesc în ori-ce vreme cu ori-ce fel de lucru de sculptură și măsurit pentru sfintele noastre biserici creștinești etc. d. e.:

Iconostase (Temple) Strâni, Tro-nuri, Scaune, Chivote, Uși, Răpizi, Cadre, etc.,

În ori-ce stil s'ar recere, cu cele mai moderate prețuri. Construesc Planuri după dorință. Pentru toate lucrurile mele iau garanță deplină că sunt de prima calitate atât ca lucru cât și ca artă.

Atrăgând atențiunea On. public asupra împregiurării, că chiar buna cuviință ar aduce cu sine ca bisericile noastre românești prin măestri români să se înfrumsețeze:

Rog bunăvoința în special a Onor. oficii și comitete parochiale.

Cu tot respectul semnez

IOSIM IULIU BOSIOC,
sculptor în Berliște, poșta Jâm (Banat).

Promovat cu distincție de școlă de sculptură